

Statlig innovationsutredning är till ingen nytta – den behöver göras om

Ny Teknik den 8 december 2020

I den färska statliga utredningen Innovation som drivkraft – från forskning till nytta (SOU 2020:59) föreslås en rad åtgärder för att stimulera nyttiggörande och kommersialisering av högskolornas forskningsresultat.

Det handlar bland annat om utökade resurser till högskolornas innovationskontor och holdingbolag, ett gemensamt finansieringsbolag som ska ha vissa centrala stödfunktioner och fördela finansiering mer jämnt mellan högskolornas holdingbolag, återkommande utvärderingar av högskolornas kommersialiseringsverksamhet, samt ett nationellt entreprenörskapscentrum för att höja högskolornas kunskap om entreprenörskap.

Högskolornas två huvuduppgifter är forskning och utbildning av studenter och forskare. Detta ger stora positiva effekter på samhällsnivå i form av välutbildad arbetskraft och ny värdefull kunskap som lägger grunden för fortsatt välståndsutveckling, vilket motiverar offentlig finansiering.

Forskningsresultaten sprids fritt i internationella tidskrifter efter granskning och de studenter och forskare som utbildats nyttiggör sedan dessa kunskaper som yrkesaktiva i olika sektorer. Eftersom det främst är grundforskning som bedrivs vid högskolorna, är också högskoleforskarnas karriärer kopplade till just publiceringar och undervisning i syfte att maximera nyttan av högskolornas verksamhet.

Sedan 1975 har högskolorna även en tredje uppgift: att sprida forskningsresultaten till och samverka med det övriga samhället. Utredningen kan sägas syfta till att föreslå åtgärder för att öka effekten av denna uppgift.

Vi ser flera problem med utredningen. Ett första problem är att utredningen endast analyserar nyttiggörande i form av kommersialisering av forskning utan att beakta högskolornas båda huvuduppgifter. Om högskoleforskare ägnar mer tid till kommersialisering och att driva företag blir både forskning och undervisning lidande då tid är en knapp resurs. Utredningens konsekvensanalys bortser helt från detta.

Ett andra problem är att utredningen föreslår utökade resurser till universitetens innovationskontor och holdingbolag, samt ett gemensamt finansieringsbolag för holdingbolagen. I dagsläget är dock holdingbolagen så små att de knappt kan åstadkomma något utöver att betala löner till sina anställda.

Enligt utredningen investerade 18 statliga holdingbolag totalt endast 134 Mkr under fem år (2015–19), vilket ger ett genomsnitt på 1,5 miljoner kr per holdingbolag och år. De fonderade medlen som förvaltas av holdingbolagen är små – även efter föreslagna höjningar – i relation till den administrativa kostnaden.

Den årliga förvaltningskostnaden överstiger det årliga investeringsbeloppet för de flesta bolagen och utgör i många fall tio procent eller mer av portföljens värde. Trots utredningens förslag om ökade resurser, kommer de små bolagen inte heller i framtiden kunna åstadkomma något av större omfattning.

Varifrån ska då kostnaden på drygt 300 miljoner för fler innovationskontor tas? Utredaren föreslår att pengarna ska tas från universitetens budget för forskarutbildning, vilket motsvarar upp mot 500 färre doktorander i Sverige. Det skulle i ett slag försvaga både grund- och tillämpad forskning när resurserna istället läggs på heltidsanställda innovationshandläggare med högst begränsade resurser till sitt förfogande.

Utredningen analyserar heller inte vilka ekonomiska incitament som holdingbolag, innovationskontor och högskolor har för att assistera forskarna vid kommersialisering. Varför skulle en högskola prioritera sitt holdingbolag när de ändå inte kan tillgodogöra sig de ekonomiska värden som det förväntas skapa utan blir Finansdepartementets egendom?

Utredaren ser det också som en självklarhet att det är statliga innovationskontor och holdingbolag – inte privata finansiärer och aktörer – som ska assistera med råd och finansiering vid kommersialisering.

Trots att ”drivkraft” ingår i utredningens titel, ignoreras den omfattande forskningen om vilka incitament som krävs för att de viktigaste aktörerna ska samverka effektivt när forskningsresultat ska omvandlas till innovationer och växande företag.

Innovationer ses som skapade genom central planering där en rad myndigheter, centrala finansieringsbolag och offentligt finansierade entreprenörskapscentra spelar en avgörande roll. Mer pengar ska fördelas genom hemmasnickrade lösningar, trots att forskningsstöd saknas för att sådana åtgärder stimulerar framväxten av nya forskningsbaserade företag.

Det är självfallet bra att högskoleforskning med kommersiell potential ger upphov till innovationer och växande företag. Detta åstadkoms dock inte med de åtgärder som utredningen föreslår. Lösningen ligger i att utveckla ett institutionellt ramverk i toppklass som ger de rätta drivkrafterna på alla nivåer och för alla aktörer att fortlöpande omvandla kunskap till innovation och växande företag.

Viktiga komponenter att beakta i ramverket är bland annat options- och ägarbeskattningen, att upparbetad trygghet kan flyttas vidare till nya anställningar, skyddet för immateriella rättigheter och reglerna för universitetsanställdas bisysslor.

Makulera föreliggande utredning och starta skyndsamt en ny utredning med uppdrag att identifiera de reformer som skulle ge Sverige det institutionella ramverk som gör det möjligt att realisera de mål utredningen säger sig eftersträva.

Magnus Henrekson

Roger Svensson